

מקלטים/מרחבים מוגנים בבתי ספר - דוח מעקב

רקע

בכל מוסדות החינוך צריך להיות מקלט/מרחב מוגן שיהיה ערוך ומוכן לקליטת התלמידים והצוות בעת חירום מבחינת גודלו, התחזוקה ותקינות הציוד על-פי הנחיות פיקוד העורף ומשרד החינוך.

הרשות המקומית אחראית על בנייה ואחזקה של מקלטים ציבוריים, כולל אמצעים הנדרשים על-פי החוק. לפי נוהל עירוני בנושא "בטיחות מבני חינוך" (מספר 37-0501), מינהל חינוך בעירייה אחראי על תחזוקת מקלטים ומרחבים מוגנים במבני חינוך.

לפי חוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא "נוהלי שעת חירום במערכת החינוך", מוסדות החינוך יוסיפו לפעול בשעת חירום בהתאם לאפשרויות ולתנאים המשתנים. לשם כך, יש להבטיח קיום אמצעי מיגון מתאימים. מנהל בית הספר נדרש להכין את המוסד לשעת חירום, והוא אחראי לביטחון המוסד החינוכי ולביצוען של כל הנחיות הביטחון שתועברנה מקצין הביטחון של הרשות המקומית, ממשטרת ישראל ו/או מהגופים המוסמכים מטעם האגף הבכיר לביטחון, שעת חירום ובטיחות סביבתית במשרד החינוך, באמצעות קצין הביטחון המחוזי.

עובד בית הספר המשמש כעוזר לביטחון, לבטיחות ולהיערכות לחירום הבית ספרי (להלן - **עב"ט**) אשר שמו שונה לימים לרכז הבטיחות, הביטחון, הבטיחות והחירום (להלן - **רכז ביטחון**), הוא עוזרו של מנהל בית הספר בכל הקשור ליישום ההנחיות. לפי נוהל 4 לחוזר מנכ"ל משרד החינוך תשס"ד/7(ב) בנושא "התגוננות אזרחית במוסדות החינוך", העב"ט אחראי בשגרה, בין היתר, לטיפול במקלטים ובמרחבים המוגנים האחרים ובציודם, לפיקוח על אחזקתם ועל היערכות לפינוי ציוד מיותר וחומרים דליקים, רעילים ושברים, וכן, להכנת המקלטים/המרחבים המוגנים ליעודם, בהתאם להוראות שתינתנה באותה עת.

על-פי חוזר מנכ"ל משרד החינוך סו/3(ב) (סעיף 35-5.3 בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר - קב"ט מוסדות החינוך"), קצין ביטחון מוסדות החינוך (להלן - **קב"ט**) ברשות המקומית אחראי לקיום סדרי הביטחון במוסדות החינוך, להיערכותם למצבי חירום ולטיפול בנושאי הבטיחות באותם מוסדות.

אגף ביטחון מוסדות חינוך וציבור (להלן - **אגף ביטחון**) בחברה לביטחון וסדר ציבורי (להלן - **החברה לביטחון**) מנה בשנת הלימודים תשע"ד ארבעה קב"טים (לארבע גזרות). שני עובדים נוספים אמורים להתחיל קורס קב"טים בדצמבר 2013, וכך ניתן יהיה לפצל את האחריות על מוסדות החינוך בין שישה קב"טים - אחד לכל רובע בעיר.

עבודת הביקורת

1. במהלך מבצע "עמוד ענן" בנובמבר 2012 נכנסה העיר ראשון לציון לטווח הטילים עת נורה טיל מרצועת עזה ופגע בבניין מגורים. אי לכך, החליטה מבקרת העירייה לבדוק את יישום המלצות הביקורת מדוח מבקר העירייה לשנת 2003 (מספר 24) בנושא "תחזוקת מקלטים בבתי-הספר" (להלן - **דוח ביקורת 2003**).
לנושאים שנכללו בביקורת שבוצעה בשנת 2003, ונבדקו גם במסגרת הביקורת הנוכחית, ניתנה התייחסות בגוף הדוח באמצעות הצגת ממצאי הביקורת הקודמים.
2. הביקורת כללה, בין היתר, את הפעולות הבאות:
 - א. שיחות עם מנהל אגף ביטחון מוסדות חינוך וציבור בחברה לביטחון (להלן - **אגף ביטחון**), עם קב"טים, עם רכזי בטיחות ועם גורמים נוספים בבתי הספר שנבדקו כגון מנהלי בתי הספר.
 - ב. ביקורות פתע במקלטים ובמרחבים המוגנים שבבתי הספר אשר נכללו בדוח ביקורת 2003 (להלן - **בתי הספר שנדגמו**).
 - ג. עיון במסמכים הבאים:
 - חוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א-1951.
 - תקנות ההתגוננות האזרחית (מפרטים לבניית מקלטים), התש"ן-1990.
 - תקנות ההתגוננות האזרחית (מפרטים לבניית מקלטים), (תיקון) התש"ע-2010.
 - חוזרי מנכ"ל משרד החינוך:
 - הוראות קבע בנושא "נוהלי שעת חירום במערכת החינוך" (סעיף 5.4-6 לחוזר מנכ"ל תשס"ד/7(ב) מ-1.3.04).
 - נוהל 4, חוזר מנכ"ל משרד החינוך תשס"ד/7(ב) בנושא "התגוננות אזרחית במוסדות חינוך" (להלן - **נוהל 4**).
 - הוראות קבע בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר" (סעיפים 5.3-68-5.3-54 לחוזר מנכ"ל תשע"ג/2(א) מ-9.10.12).
 - בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר - קב"ט מוסדות החינוך" (סעיף 5.3-35 לחוזר מנכ"ל תשס"ו/3(ב) מ-1.11.05).
 - בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר - המנהל והעב"ט" (סעיף 5.3-36 לחוזר מנכ"ל תשס"ו/3(ב) מ-1.11.05) (להלן - **נוהל המנהל והעב"ט**).
 - בנושא "סידורי בטיחות במבני מוסדות החינוך" (חוזר מנכ"ל תשע"ג/6(א) מ-1.2.13).
 - חוזר מנכ"ל משרד הפנים מספר 2/2002 בנושא "פעולות נדרשות להכנת הרשות המקומית לחירום" מ-24.3.02.
 - ד. עיון במסמכים רלוונטיים נוספים.
3. הביקורת נערכה בחודשים מאי-אוקטובר 2013.
4. טיוטות הממצאים הועברו להתייחסות המבוקרים.

ממצאים

1. רקע

להלן נתונים על אודות בתי הספר שנדגמו:

בית הספר	שנת הקמה *	מספר תלמידים תשס"ג *	מספר תלמידים תשע"ג *	כמות המקלטים ומרחבים ממוגנים תשס"ג	כמות מקלטים ומרחבים מוגנים תשע"ג
בית יעקב	1942	298	278	1	3
רמז	1949	502	509	1	10 **
בלקינד	1952	87	86	1	1
הראל	1975	305	393	2	2
חטי"ב בן גוריון	1983	446	417	3	3
מקיף ה'	1983	860	772	3	3
מקיף ו' - יגאל אלון	1987	827	620	3	3
מיכה רייסר	1989	547	650	3	3
ישיבה תיכונית	1992	286	132	2	1
אשלים אמנויות	1999	644	370	3	3

* הנתונים מדוח ביקורת 2003

** במהלך הביקורת, בית הספר עבר למבנה חדש.

2. פערי מיגון

2.1 לפי הנחיות אגף בכיר לביטחון, שעת חירום וביטחות סביבתית במשרד החינוך, קיום הלימודים במצבי חירום אינו מתבצע באופן אוטומטי, אלא מותנה ברמת האיום, במצב החירום וביכולת לאפשר מיגון לכלל אוכלוסיית התלמידים השוהה בבית הספר.

חוזר מנכ"ל משרד החינוך בנושא "נוהלי שעת חירום במערכת החינוך" מפרט, בין היתר, את מצבי הכוננות השונים בכלל בתי הספר. החוזר קובע כי במצבי כוננות ג' ו-ד¹, אם וכאשר יוכרז משטר התגוננות אזרחית או כל משטר חירום מיוחד כתוצאה מחשש לפגיעה או מפגיעה בעורף בכלי נשק קונבנציונליים ובלתי-קונבנציונליים - יפעלו מוסדות החינוך לפי תפוסת המקלטים והמרחבים המוגנים בהתאם להוראות שתינתנה באותה עת. חלק מהפתרונות האפשריים ללמידה גמישה הם למידה רק במקום שיש בו מענה מקלוט לכל התלמידים או למידה שתבוצע בהתאם לקיבולת המקלוט בהעדפה לכיתות מסוימות או במשמרות. שיבוץ הכיתות והמשמרות ייעשה ברשות המקומית ובבית הספר בעת רגיעה, כחלק מההכנות לשעת חירום (ממצאים נוספים בנושא - ראו גם בהמשך הדוח).

¹ מצב כוננות ג' - הפעלה חלקית של מערך מלי"ח בהיקפים שונים, בהתאם להתפתחות המצב.
מצב כוננות ד' (מצב מלחמה) - הפעלת מערך מלי"ח בהיקף מלא.

- 2.2 לפי סעיף 4.11 לנוהל 4, תקני מקלט/מרחב מוגן בבתי הספר הם כדלקמן:
- בכיתות א'-י': 15 מ"ר לכל כיתה אם.
 - בכיתות י"א-י"ב: 7.5 מ"ר לכל כיתה אם (בהנחה שכיתות אלו יוקצו למשימות במפעלים חינוניים וברשות המקומית).
 - בכל בנייה של בית ספר חדש או תוספת בנייה, יש לבנות מרחב מוגן.
 - בכל בנייה של מקלט/מרחב מוגן בבית ספר של החינוך המיוחד תותקן מערכת סינון מרכזית.
- 2.3 ב-21.11.12, לאחר פגיעת טיל בבניין מגורים בעיר, פרסמה דוברת העירייה "הודעה בדבר מתכונת הלימודים": "בעקבות אירועי יום האתמול, בהערכת מצב שנערכה הלילה בראשות ראש העירייה ובהשתתפות אלוף פיקוד העורף, הוחלט לקיים את הלימודים במתכונת חלקית, כאשר העיקרון המנחה הוא המשך שגרת החיים בעיר, תוך הבטחת שלומם של כל התלמידים במערכת החינוך באמצעות מקלטים או ממ"דים לכל שכבות התלמידים שיגיעו למוסדות החינוך".
- בהודעת הדוברת נכתב כי ב-21.11.12 בארבעה מבתי הספר בהם נמצאו פערי מיגון גדולים לא יתקיימו לימודים, בבתי ספר יסודיים יגיעו ללימודים רק תלמידי שכבות ד-ו', בבתי ספר על-יסודיים יגיעו ללימודים רק תלמידי שכבות ט' ו-י' ומוסדות החינוך המיוחד לא יפעלו.
- 2.4 ממשך "ריכוז תקלות במקלטי בתי הספר" שהכין אגף ביטחון לאחר תחילת מבצע "עמוד ענן" עולה כי קיימים ליקויים במקלטים שבבתי הספר, כגון: פתחי יציאת חירום לא תקינים כך שלא ניתן להתפנות דרכם החוצה או שאינם נסגרים, תאי שירותים לא תקינים, עובש ורטיבות ("לא ראוי לשהיית אנשים").
- 2.5 בסיכום דיון בנושא "נוהלי חירום - מוסדות חינוך" שהתקיים ב-21.4.13 בלשכת מנכ"ל העירייה נקבע, בין היתר: "מוס"ח בהם יש פתרונות מקלוט - ילמדו כרגיל. בתי"ס בהם אין מקלוט, ילמדו בבתי"ס אחרים שנקבעו מראש ע"י תכנית חלופית קיימת". בדיון זה נקבע גם כי עד ל-25.7.13 תוגש תכנית להפעלת כל מערכת החינוך בשעת חירום, במיגון מלא ובהתאם לעקרונות המנחים בחוזר מנכ"ל משרד החינוך. האחריות להגשת התכנית היא של ראשת מינהל החינוך וגורמים נוספים ממינהל זה, בשיתוף מנהל אגף חירום בחברה לביטחון והקב"טים של מוסדות החינוך. נמצא כי נכון ל-19.11.13 טרם הוגשה תכנית סופית. מזכירת ראשת מינהל חינוך מסרה לביקורת כי התקבלה אורכה להגשת תכנית סופית - עד דצמבר 2013. קב"ט מוסדות חינוך מסר לביקורת כי בהתאם להנחיית ראש העירייה, כמרחב מוגן בבתי ספר יחשבו רק מקלטים וממ"דים.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"מינהל החינוך סיים לכתוב את תכנית הלימודים האלטרנטיבית המתחשבת במגבלות המיגון והגיש אותה כחלק מביקורת המשרד להגנת העורף בחודש דצמבר 2013".

2.6 ממצא מדוח ביקורת 2003 בנוגע לפערי מיגון :

"גודל חלק מהמקלטים ו/או המרחבים המוגנים לא תואם את התקן הנדרש (דיספרפורציה בין כמות התלמידים לגודל המקלט הנדרש). הנורמה המחייבת מפורטת בתקן ציוד למקלט/מרחב מוגן (חוזר מנכ"ל, הוראת קבע, נספח ו' לנוהל 4) היא חצי מ"ר המוקצה משטח המקלט לכל תלמיד."

לפי דוח של אגף ביטחון ממאי 2013 (להלן - **דוח פערי מיגון**), קיימים פערי מיגון במקלטים בבתי הספר בעיר. ב-30 מתוך 84 מוסדות חינוך שנבדקו (כיתות א'/חטיבה צעירה-י"ב - כ-36,000 תלמידים וסגל) נמצאו פערי מיגון². משמע, כמות התלמידים והסגל גדולה ביחס לשטח המקלטים/המרחבים הממוגנים הקיימים. הדוח כלל נתונים לתכנית חומש להגדלת כמות המרחבים הממוגנים ב-25 בתי ספר, בהם שלושה בתי ספר ללא מקלטים כלל.

מדוח פערי מיגון מעודכן לנובמבר 2013 עולה כי ב-24 בתי ספר קיימים פערי מיגון. לגביהם צוין:

- 1. לימוד במשמרות
 - 2. לימוד בבית ספר חליפי
 - 3. למידה בשכבות בהתאמה למיגון הקיים
 - 4. למידה מרחוק (מהבית)
- ...במצב מתמשך ואם יוחלט שיהיו לימודים - תכנס לפועל תכנית מינהל החינוך."

2.7 להלן בתי ספר שנדגמו בהם קיימים פערי מיגון נכון למאי 2011 :

פער	מספר מקומות במקלטים	מספר תלמידים ואנשי צוות	בית הספר
-309	200	509	רמז *
-172	600	772	מקיף ה'
-96	550	646	מיכה רייסר **

* מבנה בית הספר נכון למועד הדיווח.
 ** בסיכום דיון בנושא "נוהלי חינוך - מוסדות חינוך" מ-21.4.13 שהתקיים בלשכת מנכ"ל העירייה נרשם, בין היתר, כי בשעת חירום תלמידי בית הספר יעברו ללמוד במקום חלופי.

בבית ספר בית יעקב דווח אמנם על פער מיגון של 38 מקומות, אולם, מאחר שכאמור פער של עד חמישים ילדים אינו נחשב כפער מיגון, בית הספר לא הוצג בלוח.

ראשת מינהל חינוך הציגה לביקורת תכנית חלופית לתפעול מערכת החינוך בשעת חירום. התכנית כוללת פתרונות אפשריים בבתי ספר בהם יש פערי מקלוט, כגון למידה במשמרות, והעתקת כיתות גן ללא מרחב מוגן למקומות חלופיים. מהתכנית הנ"ל עולה כי בבתי הספר בית יעקב, רמז ומקיף ה' הפתרון המוצע הוא לימודים במשמרות.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון :

"הטבלה נכונה למאי 2013, ביה"ס רמז להוציא מהטבלה, אין פער, ביה"ס חדש..."

² בהתאם לסיכום דיון בנושא "נוהלי חירום - מוסדות חירום" שהתקיים בלשכת מנכ"ל העירייה ב-21.4.13, פער מקלוט (מחסור באמצעי מיגון) של עד חמישים ילדים לא ייחשב כפער מיגון.

3. רכז ביטחון/עב"ט

3.1 נוהל משרד החינוך מספר 5.3-55 בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר - המנהל ורכז הביטחון, הבטיחות והחירום" מאוקטובר 2012, קובע כי רכז ביטחון יהא מורה בעל כושר ארגון הנמצא רוב ימי השבוע במוסד ולא פחות מארבעה ימים. הנוהל קובע בנוגע להכשרת רכז ביטחון:

"2.3.1 מערך ההכשרה הבסיסית לרכז ביטחון, בטיחות וחירום חדש או ותיק הוא 60 שעות.

2.3.2 רכז ביטחון, בטיחות וחירום חדש יחויב לבצע את ההכשרה הבסיסית בשנה הראשונה למינויו.

2.3.3 רכז ביטחון, בטיחות וחירום ותיק יחויב לבצע את ההכשרה הבסיסית כולה במהלך 3 שנים ממועד קבלת כתב המינוי.

2.3.6 לאחר ביצוע ההכשרה הבסיסית יחויב רכז הביטחון, הבטיחות והחירום לעבור ריענון בן 4 שעות פעם בשנה באחריות קב"מ מוסדות החינוך הרשותי..."

3.2 הביקורת מציינת כי ההכשרה נדרשה כבר בשנת 2005 בנוהל המנהל והעב"ט שקבע כי עב"ט חדש חייב להשתתף בהכשרה שתאורגן על ידי הרשות או המחוז שמשכה 40 שעות, בעוד עב"ט ותיק מחויב לעבור ריענון שנתי במשך ארבע שעות.

3.3 בדוח ביקורת 2003 נכתב: "בכל בתי הספר [שנבדקו] מונה עב"ט מצוות ביה"ס. לכל אחד מהם מונה גם ממלא מקום..."

בבדיקה הנוכחית נמצא כי רכזי ביטחון בכל בתי הספר שנדגמו נמצאים חמישה ימים בשבוע בבית הספר, וכן כי הונפק להם כתב מינוי.

שניים מהרכזים לא עברו הכשרה בסיסית (מיכה רייסר - מקיף ז', יגאל אלון - מקיף ו'). אולם, הם, כמו כל הרכזים, עברו במהלך חודש ספטמבר 2013 ריענון שנתי שארך שעה וחצי.

מעיון ברשימת רכזי ביטחון נכון לאוקטובר 2013 עולה כי 51 רכזים לא עברו קורס רכזי ביטחון ובטיחות: 35 - כלל לא נרשמו, אחד התחיל את הקורס, שבעה יחלו בדצמבר 2013 ושמונה - בעוד כחצי שנה.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"קורס רכזי ביטחון אינו חובה, משרד החינוך טרם הסדיר את הקורס עם הסתדרות המורים. הקורס במתכונת הנוכחית החל רק בתשע"ג ובו הוקצו לראשלי"צ 2 קורסים - הוכשרו 40 רכזים. בתשע"ד מוקצים שוב 2 קורסים, אחד החל בדצמבר 2013 ובו 10 חניכים ולילי 2014 נרשמו כבר 14 חניכים.

"ישנם 6 בוגרי קורס שעברו השנה לעיר אחרת או הוחלפו ע"י המנהלים. רכזת יגאל אלון בקורס היום [ינואר 2014], מיכה רייסר לא ניתן להכריח לאור האמור מעלה. סה"כ בעיר פוטנציאל ל-86 רכזים, כך שהנתון שהצגתם לא מדויק, 51 כבר הוכשרו, 10 בקורס היום, 14 נרשמו כבר ליולי, כך ש-11 בלבד טרם נרשמו נכון להיום והנתון מתעדכן מדי יום!"

3.4 נוהל 5.3-55 קובע עוד כי על רכז ביטחון להכין בחודש אוגוסט תכנית עבודה שנתית הנגזרת מתכנית עבודה של קב"ט מוסדות חינוך ולהציגה לקב"ט. התכנית תכלול, בין היתר, תאריכי ביצוע תרגילים, בדיקות בטיחות, ביטחון והיערכות לחירום. בתחילת כל חודש יעביר רכז ביטחון דוח ביצוע חודשי לקב"ט עם פירוט של כל הפעילות שבוצעה בחודש הקודם.

בבדיקות בתי הספר שנבדקו בדוח הנוכחי עולה כי בכל בתי הספר, למעט הישיבה התיכונית, הוכנה תכנית שנתית מפורטת, לרבות תרגילים, מטרת כל תרגיל ואופן ביצועו.

מנהל אגף ביטחון מסר בתגובתו כי נכון למועד הפצת טיוטת הממצאים (דצמבר 2013) רק בית ספר מגן אברהם טרם העביר תכנית עבודה לשנת הלימודים תשע"ד.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"בישיבה התיכונית רכז הביטחון חדש בתפקיד, קיימנו פגישה עם הנהלת ביה"ס והנושא יוסדר."

במסמך של החברה לביטחון שנושאו "תרגיל פינני בתרחיש ירי טילים - תרגילי חובה לשנה"ל תשע"ד" נכתב כי על-פי הנחיות משרד החינוך יש לבצע עד ל-10.9.13 תרגיל פינני בעקבות ירי טילים, ובסיומו, חובה על מנהל המוסד או רכז ביטחון לדווח על ביצוע התרגיל לקב"ט על טופס דיווח המיועד לכך. מנהל אגף ביטחון מסר לביקורת כי נכון למועד הפצת טיוטת הממצאים, רק בית ספר אור מלכה טרם ביצע תרגיל זה.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"כל בתי הספר בעיר ביצעו תרגיל תחילת שנה - פינני בעקבות ירי טילים על פי הנחיות משרד החינוך!"

רכזי ביטחון נדרשים למלא דוח פעילות חודשי ו"דוח ביצוע תלת חודשי לתכנית עבודה שנתית" שיועבר עד ל-5 בחודש (אוקטובר, ינואר, אפריל ויולי) לקב"ט מוסדות חינוך הרלוונטי.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"כל הדוחות מתוקים בתיק ביה"ס במשרדנו וסרוקים במחשב."

4. בדיקות בשגרה

4.1 בחוזר מנכ"ל בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר - קב"ט מוסדות החינוך" נקבע כי על הקב"ט ליזום ולתכנן ביקורים שוטפים בבתי הספר כדי לבדוק את תיקי הביטחון, את תיקי השטח ואת ציוד החירום. כמו כן, עליו לוודא שתוקנו הליקויים שאיתר בביקורים הקודמים שערך.

בנוהל של החברה לביטחון בנושא "ביקורת קב"ט מוס"ח רשותי במוסדות החינוך - (ביקורת מתוכננת/מזדמנת)" נקבע כי ביקורת מתוכננת בתחילת שנה במוסד החינוכי תכלול גם: "בדיקה של המקלטים/מרחבים מוגנים כולל פתחי יציאות חירום מהמקלט/מרחב מוגן." נוסף על כך, גם בביקורת מזדמנת במהלך שנת הלימודים נדרש הקב"ט לבצע "בדיקה של מקלט/מרחב מוגן."

בעיון בדוחות ביקורת מקלטים נמצא כי ליקויים שאותרו ודווחו בשנת 2011 בממצאי ביקורות שערכו קב"טים מוסדות חינוך דווחו גם בשנת 2012. להלן דוגמאות:

ממצאים	בית ספר
"הצפות בימי גשם, ונטות לא תקינות, מים לא זורמים בשירותים, תאורה"	אחרון הבילויים
"תמיד כשצריך מסתבר שהחליפו מפתח"	מאורות
"שירותים לא תקינים"	רננים
"שירותים לא תקינים, ונטות לא תקינות, משאבה לא תקינה"	שלמון
"שירותים לא תקינים, פתחי חירום קושי בפתיחה"	מקיף ה'
"מקלטים מוזנחים, שירותים לא תקינים, מים לא זורמים, אין מכלי מים"	עמית עמל
"חלונות לא נפתחים"	מקיף עירוני דתי ב'
"אין אלונקה"	חפץ חיים
"חוץ ממטפים"	הראל

תגובת קב"ט מוסדות חינוך:

<u>ממצאים</u>	<u>"בית הספר</u>
רטיבות וחדירות מים מהקירות לאחר גשמים, יש לטפל בגומיות בדלתות המקלטים ופתחי החירום	אחרון הבילויים
אין לביה"ס מקלט, ילמדו במשמרת שנייה בביה"ס ויתקין לפי תכנית מנהל החינוך העירוני	מאורות
הכול תקין	רננים
אין מים ואין שירותים, גומיות יבשות בדלתות המקלט - מתוכנן לקיץ 2014	שלמון
אין שירותים במקלט בית הכנסת ייעשה שימוש בשירותים כימיים	מקיף ה'
הכול תקין שופץ לאחר עמוד ענן בתחילת 2013	עמית עמל
הכול תקין	מקיף ב'
הכול תקין	חפץ חיים
הכול תקין	הראל

נכון לפברואר 2014 ומתבסס על ביקורות קב"ט ודיווח בכתב מרכז הביטחון הבית ספרי בתחילת כל שנת לימודים. " [ההדגשה במקור]

4.2 בהתאם לנוהל 4, במקלטים בעלי מערכת סינון אוויר מרכזית, באחריות החברה שהתקינה את המערכת לבצע בדיקה פעם בשנה בחודש ספטמבר. בשלושה מבתי הספר שנכללו במדגם הותקנה מערכת סינון אוויר מרכזית (בלקינד, רמז, נאות אשלים). מנהל אגף ביטחון מסר לביקורת כי נבדקו כל מערכות הסינון שהותקנו בגני ילדים, חטיבות צעירות בבתי ספר ובבתי ספר בהם יש כיתות לחינוך מיוחד.

4.3 לדברי בעלי תפקידים בשלושת בתי הספר שנבדקו בהם הותקנה מערכת סינון, באף לא אחד מבתי ספר אלו נערכה הדרכה לצוות המוסד בנוגע לתפעול מערכת הסינון. הביקורת מציינת כי ב-25.2.13 שלח קב"ט גני ילדים דואר אלקטרוני, בין היתר, למנכ"ל החברה ולמנהל אגף ביטחון, בו כתב:

"לא ברור לי מדוע חברת [המתקינה] אינה מבצעת הדרכות יזומות במסגרת התקנה ראשונית לצוות הגן/בתי הספר, כיצד ואיך להפעיל את המערכות המגוונות? לדעתי זה נגזרת מתשלום ההתקנה. על כן, יש להכשיר את אנשי מוסדות החינוך בנושא זה בעבר וכן בעתיד בהתקנה חדשה."

מהחברה לביטחון נמסר כי חלק מבתי הספר עברו הדרכה לתפעול מערכת סינון.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"בוצעה הדרכה קצרה שמסתבר שלא הביאה את בתי הספר להכרה טובה של המערכת. נבדוק אפשרות להדרכה רחבה יותר, בכל מקרה מעל כל מערכת סינון יש דף הנחיות מפורט על תהליך ההפעלה ובדיקת המערכת מעת לעת."

5. תיק הביטחון

- 5.1 לפי נוהל המנהל והעב"ט, זה האחרון אחראי, בין היתר, על ניהול תיק הביטחון, הבטיחות ושעת החירום (להלן - **תיק הביטחון**) של בית הספר. מטרת התיק היא לרכז נתונים בתחום הביטחון וההיערכות למצבי חירום שיסייעו להנהלת בית הספר בעת חירום.
- 5.2 בהתאם לנוהל 4, בתקופת רגיעה, על מנהל בית הספר לבצע פעולות עם תחילת שנת הלימודים כדי להכין את המוסד לקראת שעת חירום. בנוהל 4 נמנות בין היתר, הפעולות כדלקמן:
- יש לתכנן ולפרט בכתב בתיק הביטחון את סדרי הכניסה של התלמידים למרחבים המוגנים - בזמן השיעורים, בהפסקות ולפני תחילת הלימודים ובסיומם, וכן את סדרי הישיבה בהם והיציאה מהם.
 - יש לתרגל פעם בשנה, עד סוף אוקטובר, את תלמידי בית הספר והצוות החינוכי בכניסה למקלטים/למרחבים המוגנים, בשהייה בהם וביציאה מהם.
- עוד נקבע בנוהל זה, כי על העב"ט לערוך תרגילי כניסה למקלטים ולמרחבים המוגנים וכן תרגילי שהייה בהם ויציאה מהם, תוך הפעלת מערך ההתגוננות האזרחית של בית הספר.
- גם בחוזר מנכ"ל בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר - קב"ט מוסדות החינוך" יש התייחסות לביצוע תרגילים: על הקב"ט ליזום ולקיים תרגול של פינוי אוכלוסיית התלמידים מהכיתות למקלטים/למרחבים מוגנים במסגרת תרגיל פנימי של כל בית ספר במועד שיקבע הקב"ט.
- 5.3 לפי נוהל המנהל והעב"ט, תיק הביטחון יכלול, בין היתר, רישום של ביצוע תרגילים והשתלמויות, פירוט המרחבים המוגנים - מיקומם וגודלם ותכנית שיבוץ הכיתות למרחבים המוגנים.

5.4 בדוח ביקורת 2003 נמצא כי תיקי הביטחון נשמרו במקום נגיש וזמין. בחלק מתיקי הביטחון של בתי הספר שנבדקו לא נרשמו כל התרגילים שנערכו בשנה שנבדקה (שנת הלימודים תשס"ג).

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"בביקורות שהקב"ט עורך בדרך כלל נמצאים המסמכים, ולעתים בטעות הם מתויקים בתיק הביטחון השוטף של רכזת הביטחון, ומכאן ייתכן שזה מקור הממצא."

אף בבדיקת הביקורת הנוכחית נמצא כי תיקי הביטחון נשמרו במקום נגיש וזמין. נוסף על כך, בכל בתי הספר שנבדקו, למעט הישיבה התיכונית, נרשמו התרגילים שנעשו במהלך חודשים ספטמבר-אוקטובר 2013 (ירידה למקלטים במקרה של ירי טילים ופינוי התלמידים מהכיתות במקרה של רעידת אדמה).

6. תיק שטח

6.1 בסעיף 5.3-60 לחוזר מנכ"ל בנושא "נוהלי ביטחון בבתי הספר" העוסק ב"תיק שטח במוסד החינוכי" (מאוקטובר 2012) מצוין כי, על-פי הנחיית משטרת ישראל, יש להכין תיק שטח למוסדות החינוך. מטרת התיק היא לרכז נתונים רבים ככל האפשר על המוסד החינוכי כדי להעבירם לכוחות הביטחון במקרה של אירוע בטחוני או בטיחותי (תוכן העניינים של תיק שטח מצ"ב כנספח א').

6.2 האחריות להכנת התיק מוטלת על רכז ביטחון בסיוע הקב"ט ובאישורו.

6.3 עותק מהתיק יישמר אצל הקב"ט ועותק שני יימצא במקום נגיש וסגור בבית הספר. נמצא כי בכל בתי הספר שנבדקו יש תיק שטח הנמצא במזכירות המוסד, במקום נגיש. מנהל אגף ביטחון מסר לביקורת כי באגף מצוי העתק מכל תיקי השטח של בתי הספר.

6.4 על הקב"ט מוטלת האחריות לוודא שתיק השטח יעודכן על ידי בית הספר פעם אחת לפחות בשנה.

מנהל אגף ביטחון מסר לביקורת כי תיקי השטח מתעדכנים לרוב אחת לשנה עם עדכון פרטי התלמידים והצוות הניהולי, וכן במקרים בהם נוספים מבנים חדשים לבית הספר.

7. המקלטים/מרחבים מוגנים וסביבתם

7.1 בהתאם לנוהל 4, בתקופת רגיעה, עם תחילת שנת הלימודים, על מנהל בית הספר להכין את המוסד לקראת שעת חירום. יש לוודא את תקינות המקלטים/המרחבים המוגנים על ציודם, ובכלל זה ציוד הכיבוי והעזרה הראשונה. כמו כן, בבתי ספר בהם המקלט הוא דו-תכליתי, יש להכין תכנית לפינוי החפצים שאינם שייכים למקלט בשעת חירום.

נספח ו' לנוהל 4 קובע, בין היתר, כי, במסגרת אחזקת המקלט, על הנהלת בית הספר לדאוג שדרכי הגישה למקלט תהיינה נוחות ונקיות, יש לפנות את אזורי פתחי

החירום מכל מפגע, לבדוק את תקינות מערכות המים והביוב ולהקפיד על חידוש השלטים והסימונים במקלט ודרכי הגישה אליו בצבע פולט אור. בתקופת רגיעה נדרש רכו' ביטחון לטפל במקלטים ובמרחבים המוגנים האחרים ובציודם, לפקח על אחזקתם ולהיערך לפינוי ציוד מיותר וחומרים דליקים, רעילים ושבריים. כמו כן, עליו להכין את המקלטים והמרחבים המוגנים לייעודם ולבדוק את כשירות הציוד ולהשלימו במידת הצורך.

האגף הבכיר לביטחון, בטיחות ושעת חירום במשרד החינוך פרסם "רשימה מנחה לעריכת מבדק בבית ספר, גן ילדים ופנימיות" (מאוקטובר 2012) הכוללת, בין היתר, התייחסות לדרכי גישה פנויות ובטוחות למקלט, מסומנות ומשולטות (לרבות פתחי החירום), סגירת פתחי חירום מתוך המקלט והימצאות תאורת חירום תקינה ומשולטת במקלט.

7.2 בחודשים מאי-אוקטובר 2013, ביקר צוות הביקורת במקלטים שבבתי הספר שנדגמו.

בכל בית ספר נפגש צוות הביקורת עם רכו' ביטחון בית ספרי ו/או ממלא מקומו ולעיתים אף עם מנהל המוסד או סגנו, וקיבל מהם סקירה והסבר על התנהלות בית הספר בשגרה ובחירום. ממצאי הביקורת יובאו להלן.

▪ בית ספר בית יעקב

ממצא מדוח ביקורת 2003: "מקלט מוזנח, עמוס בריהוט ללא שימוש. יש נזילות מים לשקע חשמלי והצפת מים על הרצפה."

ב-17.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר. נמצא כי בבית הספר יש מקלט ושני מרחבים מוגנים. המקלט מוזנח ונטוש. בכניסה יש זבל וריח לא נעים. במקלט עצמו אין ציוד חירום והשהייה בו ללא אוורור בלתי-אפשרית בגלל הריח.

כניסה למקלט

סגנית מנהלת בית הספר המשמשת אף כרכזת ביטחון מסרה לביקורת כי בתיאום עם קב"ט מוסדות חינוך, לא נעשה שימוש במקלט, מאחר ששני המרחבים המוגנים גדולים דים כדי להכיל את כלל התלמידות וסגל העובדים במוסד. הביקורת מציינת כי מדוח פערי מיגון עולה כי שטח המרחבים המוגנים בלבד אינו מספיק להכיל את התלמידות והסגל.

קב"ט מוסדות מסר לביקורת: "הבעיה [במקלט] הנה רטיבות הגורמת לעובש וריח לא נעים לשהות במקלט לפרק זמן ארוך, אך ובמיוחד במתקפת פתע הוא יציל חיים וניתן לעשות בו שימוש למטרה זו."

תגובת מנהלת בית הספר:

"בזמן התרגיל הארצי, המקלט לא יהיה בשימוש. בעבר התנהלה תכתובת ארוכה בין ביה"ס לעירייה על המחדלים שבמקלט, אך לא נמצא מענה הולם. בהחלטה משותפת עם הקב"ט הוחלט כי במצב חירום כל התלמידים ייכנסו בממ"דים הקיימים."

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"נבנה מבנה חדש עם 2 ממ"מים חדשים, המקלט החיצוני אינו בשימוש."

נמצא כי קיים שילוט ברור המכוון לעבר המרחבים. בתוך המרחבים המוגנים לא נמצאו ציוד חירום וציוד לכיבוי אש. לטענת סגנית מנהלת בית הספר, יש ברשותם תיקי עזרה ראשונה, אך ביום הבדיקה, צוות בית הספר לקח אותם לטיול מחוץ למוסד החינוכי.

ב-14.10.13, בוצעה ביקורת חוזרת. נבדקו תיקי העזרה הראשונה, והם נמצאו תקינים.

■ בית ספר רמז

ממצא מדוח ביקורת 2003: "הירידה והעלייה אינן נוחות. בפתח היציאה יש ברז כיבוי אש שמפריע. אין תאורה במדרגות הירידה למקלט."

ב-4.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר, אך, מאחר שלא נמצא המפתח למקלט, נערך ביקור נוסף ב-25.6.13.

בבית הספר קיים מקלט תת-קרקעי וכן שתי כיתות המשמשות כמרחבים מוגנים. לדברי סגנית מנהלת בית הספר (אינה רכזת ביטחון), המקלט ישן מאוד, ואינו נמצא בשימוש. לדבריה, בשנת הלימודים תשע"ד, צפוי בית הספר לעבור למבנה חדש ובו חדרי ביטחון חדשים.

נמצא כי פתחי החירום של המקלט נעולים מבפנים.

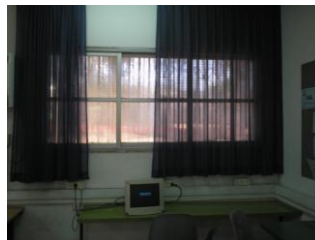
מעקה בטיחות המוביל למרחב מוגן

צינור האמור לספק את המים למקלט

פתח יציאת חירום נעול

מרחב מוגן עם חלונות פנוראמיים ומנעולים על הסורגים

ב-14.10.13 בוצעה ביקורת נוספת בנוכחות רכזת ביטחון. נמצא כי המוסד עבר למבנה חדש ומודרני, המצויד במרחבים מוגנים עם מערכות סינון אוויר. בכל מרחב מוגן יש ציוד חירום וכן שירותים כימיים. לדברי הרכזת, צוות המורים טרם עבר השתלמות בנוגע למערכת הסינון ואינו יודע להפעילה.

■ בית ספר בלקינד

ב-4.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר בו לומדים תלמידים בעלי פיגור קל עד בינוני.

בבית הספר קיים מקלט. המנהלת מסרה לביקורת כי במבנה המרכזי, בו נמצאות כל כיתות הלימוד, אין מרחב מוגן. לדבריה, מאחר שהמקלט נמצא במבנה נפרד בו נמצא גם אולם ספורט, אין באפשרות כל התלמידים להספיק להגיע למקלט בזמן סביר מרגע הישמע האזעקה. לכן, במהלך מבצע "עמוד ענן", תלמידי הכיתות הנמוכות עברו ללמוד במסדרון המוביל למקלט. כמו כן, תלמידים הנעזרים בכיסא גלגלים לא יכולים לרדת למקלט.

תגובת מנהלת בית הספר:

1" במבנה המרכזי בו נמצאות כל כיתות הלימוד אין מרחב מוגן - גג המבנה הנו גג רעפים ללא בידוד.

2" במהלך מבצע "עמוד ענן" תלמידי השכבה הצעירה למדו במבנה אולם הספורט, שם ישנם מספר מרחבי למידה. גם במצב זה במידה ויש אזעקת טילים אין אפשרות להוריד את כל התלמידים למקלטים בשל מעבר גרם מדרגות אחד המוביל לשני המקלטים וכן קצב הירידה של התלמידים איטי יותר ומסורבל בהשוואה לתלמידים בחינוך הרגיל.

3" יש לקחת בחשבון כי בביה"ס צוות גדול הכולל מורים, סיעות וצוות מקצועות הבריאות (כ-35 אנשי צוות ביום) שגם הם אינם מספיקים לרדת למקלט. חלק מן הצוות לא יכול לרדת למקלט בהיותו משגיח על תלמידים מורכבי תפקוד שלא ניתן להורידם - תלמידה אחת נכה על כיסא גלגלים, מספר תלמידים בעלי מוגבלות שכלית ו-PDD שעל פי רב לא ניתן לדובב אותם לרדת למקלט...

4" המרחב המוגן היחיד במבנה אולם הספורט הנו מסדרון המעבר עד לאולם - גם הוא אינו מוגן במיוחד - שני שערי ברזל נמצאים משני צדי המעבר, במידה ועומדים במעבר השירותים קיימים אריחים על הקירות ושני פלורוסנטים על התקרה מעל ראשי התלמידים. " [ההדגשה במקור]

לדברי המנהלת, התלמידים נמצאים בבית הספר עד השעה 17:00, בעוד צוות החינוך נמצא במקום עד השעה 14:30. החל משעה 14:30 נמצאים במקום עובדים שאינם מכירים את נוהלי החירום ואת סדר הפעולות הנדרש לצורך הורדת התלמידים למקלטים.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"נושא הפינוי למקלטים נמצא בטיפול הנהלת ביה"ס ומפקחת החינוך המיוחד במשרד החינוך."

תגובת קב"ט מוסדות חינוך:

"להלן הנחיות עדכניות להתגוננות בהישמע אזעקה על פי הנחיות פיקוד העורף ומשרד החינוך בהיבט מוסדות חינוך:

בזמן הישמע אזעקה או קול נפץ יש להיכנס למרחב הכי מוגן שיש (אשר הוכן מראש) בהתאם לזמן העומד לרשותנו ולפעול על פי ההנחיות הבאות (בסדר עדיפות יורד):

במבנה - יש להיכנס לממ"ד, ממ"ק, ממ"מ, מקלט, או חדר פנימי מוגן (שהוכן מראש), ולסגור דלתות וחלונות

תלמידי הקומה העליונה במבנה מעל 3 קומות ללא מרחב מוגן תקני ירדו 2 קומות ויישארו בחדר המדרגות

תלמידי הקומה העליונה במבנה בן 3 קומות ללא מרחב מוגן תקני ירדו קומה אחת ויישארו בחדר המדרגות

הסבר - בבניין בן 3 קומות - קומת חדר המדרגות המוגנת ביותר היא הקומה האמצעית - קומה שנייה

בבניין מעל 3 קומות - כל קומות חדר המדרגות מוגנות, פרט לקומת הקרקע ו-2 הקומות העליונות

בחוץ - יש להיכנס למבנה קרוב בהתאם לזמן העומד לרשותנו, אם אין מבנה קרוב או אם נמצאים בשטח פתוח, יש לשכב על הקרקע ולהגן על הראש באמצעות הידיים

ברכב - (רלוונטי להסעות חינוך מיוחד ובכלל) יש לעצור בצד הדרך לצאת מהרכב ולהיכנס למבנה או למחסה קרוב, אם לא ניתן בזמן העומד לרשותנו יש לשכב על הקרקע ולהגן על הראש באמצעות הידיים

במקרה שלא ניתן לצאת מהרכב, יש לעצור בצד הדרך ולהמתין 10 דקות לאחר האירוע - ניתן לצאת מהמיגון לאחר 10 דקות באם לא ניתנה הוראה אחרת. משרד החינוך הגדיר שלאחר 10 דקות, כל מי שלא הספיק להיכנס למרחב הכי מוגן שיש - משפר מיגון למרחב הכי מוגן שיש וממתין להנחיות

הסבר לגבי הזמן העומד לרשותנו - בראשון לציון - אם הטיל/רקטה מהצפון יש לנו 2 דקות, אם מהדרום יש לנו דקה וחצי (90 שניות) על מנת לא לבלבל בהנחיות אנחנו מתאמנים ומתרגלים על דקה וחצי (האזרח לא יודע מהיכן בא הטיל)!!

ממ"ד = מרחב מוגן דירתי, ממ"ק = מרחב מוגן קומתי, ממ"מ = מרחב מוגן מוסדי.

תגובת מנהלת בית הספר :

"בביה"ס מתקיימת פעילות של מסגרת יום לימודים ארוך באחריות רווחה-ראשלי"צ. המסגרת בניהול של אקי"ם ראשון. רכזת המסגרת והצוות אינם עוברים הדרכה וריענון של מצבי חירום. אין להם קב"ט. המסגרת פועלת משעה 14:30 ועד 17:30. במהלך... חופשה של החינוך המיוחד, המסגרת פועלת משעה 13:00 ועד 16:00."

נמצא כי השירותים במקלט אינם מתאימים לילדים עם צרכים מיוחדים :

תגובת מנהלת בית הספר :

"שירותי המקלט אינם מתאימים לאוכלוסיית ביה"ס - תלמידים בעלי סרבול וקשיים מוטוריים... לעתים בזמן שימוש בכיורי המקלטים ישנן סתימות."

עוד נמצא שציוד חירום שאמור להימצא במקלט, כגון כוסות חד-פעמיות אינו נמצא. ב-14.10.13 בוצעה ביקורת חוזרת ונמצא כי הושלם הציוד החסר. במהלך הביקורת החוזרת ציינה המנהלת כי על אף שהמקלט מצויד במערכת סינון אוויר, המורים לא עברו השתלמות להפעלת המערכת. כמו כן, לדבריה, בדיקה של גורם מוסמך במקום העלתה כי דלת המקלט אינה אטומה.

בביקורת החוזרת נכח גם קב"ט מוסדות חינוך האחראי על האזור שמסר כי שבוע לאחר מכן יגיע נציג של החברה המתקינה להדריך את המורים בנוגע להפעלת מערכת הסינון. ב-29.10.13 מסרה מנהלת בית הספר לביקורת כי טרם בוצעה הדרכה לצוות המורים.

תגובת מנהלת בית הספר :

"השתלמות בנושא תפעול מערכת סינון אוויר - בעת מבצע 'עמוד ענן' צוות ביה"ס קיבל 'הדרכת בזק' בנושא זה. במסגרת ההדרכה לא הייתה אפשרות להתנסות ולא היה זמן לשאול שאלות. ביקשתי הדרכה חוזרת המאפשרת גם התנסות, טרם ניתנה. יש להדגיש, כפי שכתוב בדוח, שהדלת הראשית המובילה לשני המקלטים אינה אטומה ולכן מערכת הסינון כנראה אינה רלוונטית לזמן אמת. אין תחזוק שוטף של מערכת הסינון."

בית ספר הראל

ממצא מדוח ביקורת 2003: "יציאה לא תקינה (יש צינורות בפתח היציאה) ומפגעים בכניסה למקלט."

ב-28.5.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר. נמצא כי בבית הספר יש שני מקלטים. הכניסה והיציאה מהמקלטים נמצאו פנויים, אך יציאת חירום הייתה נעולה במנעול מבפנים.

תגובת מנהלת בית הספר:

3" בפיר ישנו מנעול וסורג ע"מ שלא ייכנסו חיות מחמד למקלטים, כמו"כ בעת הצורך, המפתח נמצא בחדר המנהלת ואצל אב הבית.
4" צינורות בפתח היציאה הנם צינורות השקיה, יש לפנותם ללא פגיעה במערכת ההשקיה, אב הבית יפנה."

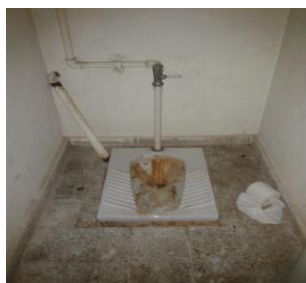
תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"יציאת החירום נעולה למניעת ונדליזם (חדירה מהחצר פנימה לביה"ס). בחירום יהיו פתוחים."

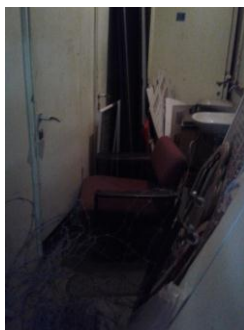
■ חט"ב בן גוריון

ממצא מדוח ביקורת 2003: "יש מפגעים בשירותים. הכניסה והיציאה תקינים."
ב-28.5.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר. נמצא כי בבית הספר יש שלושה מקלטים המשמשים בשגרה ככיתות לימוד. במקלט המרכזי המשמש ככיתת חינוך גופני אין מים בברזים שבתאי השירותים. ברז המים האמור למלא את מיכל החירום - ללא ידית. המורה לחינוך גופני מסר כי יש הרבה מקקים במקום.
פתח יציאת החירום סגור, ולא ניתן לפתוח אותו מבפנים. השירותים שבורים ואינם ראויים לשימוש.

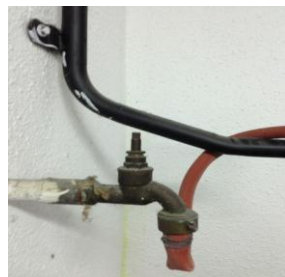
במועד הביקורת אחד מתיקי עזרה ראשונה לא היה בשטח בית הספר (נלקח בידי הצוות לטיול מחוץ לבית הספר). עוד נמצא כי תאי השירותים באחד המקלטים היו עמוסים בצידוד רב, לרבות גדר תיל, והכניסה אליהם הייתה חסומה.

שירותים במקלט המרכזי

השירותים חסומים על ידי צידוד וגדר תיל

ברז מים ללא ידית

באחד המקלטים קיים צידוד לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים. עם זאת, לא נמצא כי במקלט הותקנה מערכת סינון אוויר.
ב-6.10.13 נערכה ביקורת חוזרת בה נמצאו תיקי עזרה ראשונה.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"הליקויים שנמצאו ב-2013 יטופלו מול הנהלת ביה"ס וגורמי העירייה המתאימים. מערכות סינון אב"כ לא הותקנו בכל בתי הספר בעיר."

תיכון מקיף ה'

ממצא מדוח ביקורת 2003: "שירותים לא בשימוש המתאים, במקלט יש מחסן המשמש כבית-כנסת."

נספח ו' לנוהל 4 קובע, בין היתר: "השימוש הדו-תכליתי במקלט מותנה ביכולת לפנותו מתכולתו ולהכינו להפעלה בחירום תוך 4 שעות."

ב-28.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר.

נמצא כי בבית הספר ישנם שלושה מקלטים. באחד המקלטים המשמש גם כבית כנסת שכונתי, נעשו שינויים לצורך התאמת המקום - הוכנס ציוד רב ומתקני השירותים (אסלות) הוצאו מהמקלט.

השירותים הוסבו למחסן

מנהל אגף ביטחון מסר לביקורת כי עובדי אגף נכסים בעירייה האמונים על הקצאת מקלטים לשימוש דו-תכליתי אינם בודקים עם הקב"טים, עובר להקצאות, האם קיימים באותם בתי ספר פערי מיגון.

קב"ט מוסדות חינוך מסר לביקורת כי שטח המקלט שחושב לצורך בדיקת פערי מיגון הוא נטו ללא השטח עם הציוד והריהוט במקלט. כלומר, יצאו מתוך הנחה שהציוד לא יפונה מהמקלט בשעת חירום. לדבריו, במבצע "עמוד ענן" הריהוט לא פונה מהמקום.³

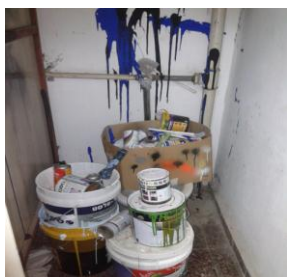
³ מסקנה מדוח ביקורת 2003: "הניצול של מקלט/מרחב מוגן לצרכים שונים של ביה"ס בעת רגיעה הוא נחוץ ונכון, אך הדבר צריך להיעשות ביעילות מרבית ומבלי לפגוע בכשרות המקלט לייעודו בזמן חירום. מבדיקה, שנערכה בתקופת כוננות, מתברר שהמקלטים לעתים מנוצלים לצורכי אפסנאות של ציוד שאינו בשימוש, אשר מפריע בעת הצורך בפינוי מהיר של המקלט."
המלצה מדוח ביקורת 2003: "יש לוודא, שהמשך הפעלת המקלטים כדו-תכליתיים, יהיה מותנה בבדיקה ואישור בכתב של מנהל אגף שירותי חירום וביטחון, בתנאי שלא תהיה פגיעה בשימוש המקלט, באופן הולם בשעת חירום."

תגובת מנהלת בית הספר :

1. בית הכנסת שוכן במבנה ביה"ס באישור העירייה ואין בידי לעשות משהו בנדון. בביה"כ שולחנות וארונות מקובעים שאינם ניתנים להזזה וברור לי שבזמן חירום עלולה להיווצר בעיה.
2. השירותים במקלט שנעשה בהם שימוש כמחסן יפונו תוך מס' ימים ויהיו פנויים לחלוטין.

■ תיכון מקיף ו'

ממצא מדוח ביקורת 2003: "יש ציוד רב במקלטים. שירותים נעולים. מסביב למקלט יש צמחייה שמכסה חלק מפתח היציאה. ליד פתחי היציאה יש ברזלים בולטים".
ב-4.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר.
נמצא כי בבית הספר יש שלושה מקלטים. דרכי הגישה למקלטים ויציאה מהם היו פנויות, עם זאת, פתח יציאת החירום באחד המקלטים היה סגור עם בורג ואום, שאינו ניתן לפתיחה ללא מפתח ברגים. לדברי המנהלת, אין מספיק מקום לכלל התלמידים במקלטים - במהלך מבצע "עמוד ענן" לא כל התלמידים נכנסו למקלטים, חלק ישבו בכניסה למקלט.

שירותים במקלט

פתח יציאת חירום נעול

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון :

"הטיפול בפתח יציאת החירום יועבר לטיפול ביה"ס והקב"ט יאמת זאת. פערי המיגון יטופלו לפי הנחיות מינהל החינוך - למידה במשמרות/אחר, במתקפת פתע ייעשה שימוש במרחבים מוגנים שאושרו ע"י הקב"ט".

תגובת קב"ט בית הספר :

"המקלטים מתוחזקים טוב. יש ציוד במקלטים ואפשרי לפנות אותם בהתראה קצרה".

■ בית ספר מיכה רייסר

ממצא מדוח ביקורת 2003: "יש מפגעים בכניסה למקלט (עמודים ממתכת ומדרגה בגובה של כ-2 ס"מ, פתח יציאה). תאי השירותים אינם מסודרים. ליד פתחי היציאה יש צמחייה וגדר שמפריעים ברידה מפתח היציאה".

ב-17.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר ומצא כי הליקויים שצוינו בדוח ביקורת 2003 תוקנו.

■ ישיבה תיכונית

ממצא מדוח ביקורת 2003: "3 פתחי יציאת חירום נסגרו ללא אפשרות פתיחה."

ב-25.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר.

נמצא כי ישנו מקלט אחד שאינו מחובר למים וביוב. כמו כן, תאי השירותים הוסבו למחסן ופתחי החירום נעולים מבפנים במנעול. אב הבית שליווה את הביקורת (רכז ביטחון לא נכח בבית הספר באותה עת) מסר כי המפתחות אינם ברשותו ואינו יודע היכן הם.

תגובת רכז הביטחון של הישיבה התיכונית:

"ע"פ ממצאי דוח הביקורת פעלנו בנושאים הנ"ל:

- א. חיבור המקלט למים וביוב - נפתחה פנייה למוקד העירוני בבקשה דחופה בעניין. מהמוקד מסרו שיגיע צוות לטיפול בהקדם האפשרי.
- ב. תאי שירותים - התאים נוקו ופוננו בהתאם להוראות הקב"ט.
- ג. פתחי חירום - המנעולים הוסרו וניתנים לפתיחה מבפנים ומבחוץ."

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"הנהלת הישיבה עושה בביה"ס כבתוך שלה ללא קיום הוראות החוק. קיימנו פגישה עם ההנהלה במטרה לשנות ההתייחסות לביטחון, ונעקוב אחרי תיקון כל הליקויים שבדוח."

■ בית ספר אשלים אמנויות

ממצא מדוח ביקורת 2003: "חסר סולם בעלייה ובירידה בגובה של 80 ס"מ."

ב-25.6.13 ביקר צוות הביקורת בבית הספר.

רכזת ביטחון של בית הספר מסרה לביקורת כי בממ"דים בקומת קרקע אין צורך בסולם והיציאה היא מהחלון.

נמצא כי בשלושת הממ"דים שבבית הספר הממוקמים בקומת קרקע אין תאי שירותים. מנהל אגף ביטחון מסר לביקורת כי במחסני העירייה נשמרים תאי שירותים כימיים המיועדים לחלוקה לבתי ספר בהם אין שירותים, בעת אירוע רלוונטי.

האחראי על המחסנים מסר לביקורת כי במחסני העירייה מאוחסנים כשישים בתי שימוש כימיים המיועדים למוסדות חינוך. עם זאת, לדבריו, במבצע "עמוד ענן" הם לא חולקו לבתי ספר.

תגובת סמנכ"ל החברה לביטחון:

"החברה מנהלת את מחסני ציוד החירום של העירייה. לשם ניפוק ציוד חירום צריך להתקיים אחד מהתנאים הבאים:

1. מוכרז מצב חירום ע"י רשויות המדינה.
 2. ניתנת הנחיה של ועדת מל"ח עירונית.
 3. ניתנת הנחיה של 'מנהל הלחימה', בדר"כ מנכ"ל העירייה ו/או ראש העירייה בזמן שהוכרז מצב מיוחד בעורף והנסיבות מחייבות זאת.
- במקרה המתואר לא התקיים אף אחד מתנאים אלו."

8. ציוד תקני במקלטים/במרחבים מוגנים

8.1 בנספח ז' ונספח ט' לנוהל 4 מפורטים הציוד וכמויות הפריטים של עמדת כיבוי אש במקלט דו-תכליתי (עד 50 מ"ר) והציוד והשילוט במקלטים/מרחבים מוגנים. נספח י' לנוהל 4 קובע כי בכל מקלט/מרחב מוגן יהיה תרמיל למגיש עזרה ראשונה ואלונקה מתקפלת מאלומיניום, וכן מפרט את רשימת הפריטים שייכללו בתרמיל עזרה ראשונה והכמות הנדרשת מכל פריט.

לדברי מנהל אגף ביטחון, באחריות הקב"טים לבדוק את קיומם של מטף כיבוי, אלונקה, תיק עזרה ראשונה, מיכל מים וכוסות חד-פעמיות בכל מקלט.

8.2 ממצאי דוח ביקורת 2003 לגבי הימצאותם של פריטים חיוניים במקלט על-פי התקן מלמדים⁴:

- 26 פריטים (37%) נמצאו לא תקינים ו/או חסרים (תשעה מהפריטים היו ציוד תקשורת, כגון: רדיו או טלוויזיה).
- לא כל מכלי המים לשעת חירום תאמו את הנדרש בתקן. מי המכלים לא הוחלפו ונמצא כי אינם ראויים לשתייה (המכלים לא הוכנו כנדרש).
- נמצאה חריגה מהתקן בנוגע לציוד כיבוי אש, בעיקר לגבי צינורות כיבוי אש. כמו כן, היה מחסור במטפים מן הסוגים הנדרשים על-פי התקן.

עובדי הביקורת בדקו את הימצאותו של ציוד חירום בהתאם לנוהלי שעת חירום ולנוהל טיפול בציוד כיבוי אש במבני ציבור של עיריית ראשון לציון. בכל בתי הספר שנדגמו למעט בית יעקב, נמצאו ציוד תקשורת, מיכלי מים וציוד כיבוי אש (שנבדק) - תקינים. זאת, לעומת הממצאים בדוח ביקורת 2003.

מקרא:

1 - תקין/מלא, 2 - לא תקין/לא נמצא, 3 - חלקי

בית הספר	ציוד תקשורת*		שילוט		תאורת חירום		מיכלי מים		ציוד עזרה ראשונה		ציוד כיבוי אש**	
	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג
בית יעקב	2	3	1	3***	1	2	2	3****	2	1	2	2
רמז	2	3	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1
בלקינד	2	2	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1
הראל	2	3	3	1	3	3	1	1	3	1	1	1
בן גוריון	2	2	1	1	1	1	1	3*****	3	1	1	1
מקיף ה'	2	3	2	2	1	2	1	1	3	1	1	1

⁴ מנהל אגף ביטחון מסר בביקורת הנוכחית כי חלק מהציוד נשמר במחסני העירייה ויחולק לבתי הספר בשעת חירום. כמו כן, מאחר שלחלק מהציוד יש תאריך תוקף, העירייה התקשרה מבעוד מועד עם ספקים שונים לאספקת הציוד בעת הצורך. סגן מנהל אגף חירום בחברה לביטחון מסר לביקורת כי רשימת הציוד המוסדות חינוך המצוי במחסנים כוללת אלונקות מתכת, תיקי עזרה ראשונה, מיכל מים 200 ליטר, דורגל למיכל מים, אוגדנים ל-500 תלמידים, שמיכות צמר, בתי שימוש כימיים ושקיות לבתי שימוש כימיים.

בית הספר	ציוד תקשורת*		שילוט		תאורת חירום		מיכלי מים		ציוד עזרה ראשונה		ציוד כיבוי אש**	
	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג	תשס"ג	תשע"ג
מקיף ו'	2	2	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1
מיכה רייסר	2	2	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1
ישיבה תיכונית	2	2	2	2	1	2	2	1	2	3	1	1
אשלים אמנויות	2	3	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1

* נבדק קיומם של נקודת התחברות לקו טלפון, נקודת התחברות לטלוויזיה, מכשיר טלפון ניח, מקלט רדיו, מקלט טלוויזיה.
 ** נבדק קיומם של מטפים.
 *** חסר במקלט.
 **** חסר במרחבים המוגנים.
 ***** ב-6.10.13 נמצא כי לא כל כמות הציוד הנדרשת נמצאה בתיק, בהתאם לנדרש בנספח " לווהל 4. זאת, אף על פי שמדובר בתיק חדש שטרם נעשה בו שימוש.

תגובת מנהלת בית ספר בית יעקב :

"הוכנסו מטפים ל-2 הממ"דים.
 הוכנסו בקבוקי מים לממ"דים.
 השילוט סודר."

תגובת מנהלת בית ספר בלקינד :

"ציוד תקני למקלט - יש מקלט רדיו עם סוללות, אין תשתית לקו טלפון, אין נקודת התחברות לטלוויזיה, אין קו לטלפון ניח."

תגובת מנהלת בית ספר הראל :

"1. ישנו ציוד תקשורת תקין במקלט כמו טלוויזיה, וידאו ומחשבים ע"כ קווי התקשורת תקינים ומשמשים גם בשיעורים.
 2. תאורת חירום תקינה, אכן הייתה לקויה - רכשנו חדש".
 הביקורת מעירה כי במקלט בבית ספר הראל לא נמצאה נקודת התחברות לקו טלפון.

תגובת רכז הביטחון של הישיבה התיכונית :

"ע"פ ממצאי דוח הביקורת פעלנו בנושאים הנ"ל...:
 ד. ציוד תקשורת - נפתחה פנייה למחלקת חינוך בעירייה לטיפול בנושא זה. אנו ממתינים להמשך טיפול.
 ה. תאורת חירום - בוצעה הזמנה לרכישת מכשירי תאורת חירום, יותקן בהקדם האפשרי.
 ו. ציוד עזרה ראשונה - נרכשו אלונקות ותיקי ע"ר."

תגובת מנהלת בית ספר אשלים אמנויות :

"...[קב"ט מוסדות חינוך] הסביר שיש לדאוג לאמצעי טכנולוגי כגון: אינטרקום/קו טלפון. הנושא יטופל."

המלצות

1. יש לערוך הדרכה מסודרת לשימוש במערכות סינון לצוותי בתי הספר הרלוונטיים. להבא, מומלץ לתת הדרכה במועד התקנת המערכת.
מהחברה לביטחון נמסר: "החל משנת עבודה תשע"ה, הקב"טים יבצעו הדרכה וריענון שנתי על פי תכנית שתשולב בתכנית העבודה השנתית לבתי הספר כמו הדרכת חפץ חשוד ותרגילים".
- ✓ בשיבת הצוות לתיקון ליקויים הוחלט: "...בכל פעם שמגיעים מטעם החברות לבצע ביקורת - יעביר הנציג הדרכה קצרה למנהל המקום (גגנת)".
2. במצב חירום יש להביא בחשבון את הקשיים בהם נתקל צוות בית ספר בלקינד בעת ירידה למקלטים, ולקבוע את סדרי הלימוד בהתאם.
✓ בשיבת הצוות לתיקון ליקויים הוחלט: "...יש להגיש לרה"ע ולמנכ"ל העירייה פתרון לתלמידים עם מוגבלויות כיצד יורדו למקלטים כשיש מוגבלויות של נגישות. צריך להיערך בהתאם ולשקול אם אפשרות להשארתי הילדים בבית או לתגבר בכוח עזר. בבית ספר בלקינד - המנהלת צריכה להיערך בהתאם, ייתכן ובשעת חירום ילמדו בסמוך למקלט. ההנחיה תועבר למינהל חינוך - אגף הפרט".
3. יש לוודא שהמשך הפעלת מקלטים דו-תכליתיים בבתי ספר יהיה מותנה בבדיקתו ובאישורו בכתב של מנהל אגף ביטחון, ובאי-פגיעה בשימוש במקלט בשעת חירום. לגבי הקצאה חדשה, על עובדי אגף נכסים בעירייה האמונים על הקצאת מקלטים לשימוש דו-תכליתי לבדוק עם הקב"טים, עובר להקצאת מקלטים, האם קיימים באותם בתי ספר פערי מיגון.
- ✓ בשיבת הצוות לתיקון ליקויים נמסר: "אגף נכסים יודיע לחברה לביטחון טרם יוקצה מקלט. המדיניות [הנוכחית] היא שלא להקצות בתי כנסת במקלטים של בתי ספר".